
Alapvetések

- A halálbüntetés az alapvető emberi jogok, nevezetesen az élethez való jog és a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak történő alávetéssel szembeni jog megsértését jelenti. A halálbüntetés aláássa a társadalomban élő polgárok egymással való kapcsolatát és a polgárok emberi méltóságát.
- A halálbüntetés más büntetési nemekkel összehasonlítva nem rendelkezik hatékonyabb elrettentő erővel a bűnmegelőzés terén. A halálbüntetést bizonyos esetekben aránytalanul nagy számban alkalmazzák a szegényebb társadalmi rétegekhez, a kisebbségekhez és a politikai ellenzékhez tartozó bűnelkövetőkkel szemben. Az ártatlanul elítélt személyek kivégzésének megakadályozása lehetetlen feladat: az Amerikai Egyesült Államokban 1976 óta 123 jogtalanul elítélt személyt mentettek fel és engedtek el a halálsorról.
- Az Európa Tanács egyik elsődleges célkitűzésévé tette a halálbüntetés eltörlésének ügyét. Az Európa Tanács harminc éve küzd a halálbüntetés törvényen kívül helyezéséért Európában, valamint ezen eszme nemzetközileg elfogadott értéké emelése érdekében a világon. A küzdelem eredménye, hogy 1997 óta az Európa Tanács egyetlen tagállamában sem hajtottak végre halálos ítéletet.
- Számos ország, köztük Japán és az Amerikai Egyesült Államok, a mai napig is él a halálbüntetés eszközével. Az Európa Tanács elkötelezetten folytatja küzdelmét ezen kegyetlen és embertelen büntetési mód megszüntetése érdekében mindaddig, amíg az teljesen eltörlésre nem kerül Európában és világszerte.

Összefoglalás

A halálbüntetés egykoron a világ országainak zömében alkalmazott büntetési módnak számított, napjainkban is számos ország tartja fenn az említett büntetési eszközt, köztük Japán és az Amerikai Egyesült Államok. A halálbüntetés gyakran vet fel érzelmi kérdéseket, különösen a kegyetlen emberölések vagy a terrorista támadások nyomán. Sokan támogatják a halálbüntetés fenntartását azzal érvelve, hogy a szörnyű bűncselekmények elkövetői megérdemlik a halált.

Mindazonáltal megállapítható, hogy a halálbüntetés léte nem jelent nagyobb visszatartó erőt a bűnelkövetők számára, emellett a bűncselekmények áldozatai számára sem bír segítséggel. Az igazságszolgáltatás során jóval gyakrabban követnek el jogalkalmazási hibát, mint ahogy azt a legtöbb ember felismerné. Továbbá a halálbüntetés a politikai ellenfelek elhallgattatása érdekében bevetett hírhedt eszközként szándékosan ártatlan emberek kivégzéséhez vezethet. A halálbüntetést gyakorta igazságtalan, önkényes és megkülönböztető módon alkalmazzák. A halálbüntetés visszafordíthatatlan jellege annak visszaélésre való használatához vezethet. Az Amerikai Egyesült Államok Halálbüntetéssel foglalkozó Információs Központja adatai szerint az Egyesült Államokban 1976 óta 123 jogtalanul elítélt személyt mentettek fel és engedtek el a halálsorról.

Az erőszakos cselekményeket céljaik elérése érdekében alkalmazó és támogató csoportosulások tagjaival szemben alkalmazott halálbüntetés mártírokká emelheti az említett csoportok tagjait. Az Egyesült Nemzetek Szervezete által készített és 1996-ban frissített tanulmány arra a következtetésre

EURÓPA TANÁCS

jutott, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő bizonyíték annak igazolására, hogy a halálbüntetés nagyobb elrettentő erővel bírna, mint az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés. Az Amerikai Polgári Szabadságjogok Uniója nevű jogvédő szervezet beszámolója szerint az Egyesült Államok halálbüntetést alkalmazó tagállamaiban nem alacsonyabb a bűncselekmények és emberölések száma, mint a halálbüntetést nem ismerő tagállamokban.

Az Európa Tanácsot annak érdekében hozták létre, hogy a jogállamiság, az emberi jogok tisztelete és a demokrácia közösen elismert elvei mentén egyesítse Európát. Az 1950-ben elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye kijelenti, hogy a törvény védi mindenkinek az élethez való jogát, továbbá hogy senkit nem lehet életétől szándékosan megfosztani. Mindazonáltal az Egyezmény a törvény által lehetővé tett esetekben továbbra is megengedte a halálbüntetés alkalmazását.

Az 1980-as évek elejére az Európa Tanács a halálbüntetés eltörléséért folytatott küzdelem úttörő harcosává nőtte ki magát, tekintettel arra, hogy a halálbüntetést az emberi jogok súlyos megsértésének tekintette. A szervezet Parlamenti Közgyűlése fokozatosan győzte meg a tagállamok kormányait, hogy segítsenek megvalósítani azon célkitűzést, hogy a világon elsőként az európai kontinensen teljes mértékben eltörlésre kerüljön a halálbüntetés. Az Európa Tanács 1982-ben fogadta el az Emberi Jogok Európai Egyezménye Hatodik Kiegészítő Jegyzőkönyvét, amely első ízben került megalkotásra jogi kötőerővel bíró eszközként a halálbüntetés békeidőben történő eltörlésével kapcsolatban. A jegyzőkönyvet az Európa Tanács 47 tagállama közül a mai napig 46 tagállam ratifikálta, a fennmaradó egy állam – Oroszország – pedig kötelezettséget vállalt a jegyzőkönyv jövőben történő ratifikálására.

Az 1989. esztendő folyamán az Európa Tanács szervezetéhez csatlakozni kívánó államok részére a csatlakozás feltételeként került meghatározásra a halálbüntetés eltörlése. Ettől az évtől kezdődően a szervezethez csatlakozó új országok kötelezettséget vállaltak arra, hogy területükön a kivégzésekre vonatkozóan haladéktalanul moratóriumot rendelnek el, valamint hogy ratifikálják a Hatodik Kiegészítő Jegyzőkönyvet. A kötelezettségvállalások tiszteletben tartása érdekében több ellenőrzési mechanizmus is bevezetésre került, egyszersmind támogatva ezzel az újonnan csatlakozó államok kormányait az Európa Tanács joganyagának átültetésében.

Az Európa Tanács 2002-ben fontos lépést tett a halálbüntetés minden körülmények között történő eltörlése érdekében az Emberi Jogok Európai Egyezménye Tizenharmadik Kiegészítő Jegyzőkönyvének elfogadásával, amely a halálbüntetés teljes eltörlését kívánta meg, beleértve a háború idején elkövetett cselekményekért történő kiszabás lehetőségének kizárását is.

A fentiek eredményeként az elmúlt tíz év során az Európa Tanács egyetlen tagállamában sem hajtottak végre kivégzést. Az európai kontinens államai közül egyedül Fehéroroszország – amely nem tagja az Európa Tanács szervezetének – él még a halálbüntetés eszközével. A Parlamenti Közgyűlés jelenlegi célkitűzése, hogy az Európa Tanácsban megfigyelő státusszal rendelkező országokra, köztük Japánra és az Amerikai Egyesült Államokra is kiterjessze a halálbüntetés tilalmát.

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 2007. szeptember 18. napján kezdődő 62. ülészakán a kivégzésekre vonatkozó egyetemes moratórium elfogadását célzó határozati javaslat fog benyújtásra kerülni. A határozat elfogadása a halálbüntetés világszerte történő eltörléséért folytatott harc mérföldkövét jelentené.

EURÓPA TANÁCS

Kérdések és válaszok

Mennyi országban törölték el eddig a halálbüntetést, és mennyi országban hajtanak végre továbbra is kivégzéseket?

Az Amnesty International nemzetközi jogvédő szervezet adatai szerint a mai napig 130 ország törölte el a halálbüntetést, egyrészt jogszabályi rendelkezések, másrészt a büntetés-kiszabási gyakorlat átalakítása révén. Az említett országok közül 29 állam *de facto* jelleggel törölte el a halálbüntetést: ezen országok jogrendszere továbbra is ismeri a halálbüntetés intézményét, de büntetés-végrehajtási gyakorlatuk keretében tíz vagy tíznél több év óta nem került sor kivégzésre. Ezen túlmenően 67 ország jogrendszere ismeri, valamint a gyakorlatban alkalmazza is a halálbüntetést, habár az elítélteket kivégző államok száma évről évre csökken. Az Amnesty International nyilvánosan hozzáférhető információkra alapozott becslései szerint a 2006. év folyamán 25 országban 1591 személyt végeztek ki. Mindazonáltal a becsléteknél jóval magasabb lehet a kivégzettek száma azon államokban, ahol a vonatkozó statisztikai nyilvántartások államtitoknak minősülnek. Jól mutatja a nyilvántartásokkal kapcsolatos említett helyzetet Kína példája.

Milyen főbb rendelkezéseket tartalmaz az Emberi Jogok Európai Egyezménye Hatodik és Tizenharmadik Kiegészítő Jegyzőkönyve?

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye Hatodik Kiegészítő Jegyzőkönyve kimondja a halálbüntetés békeidőben való eltörlését. A fenti jegyzőkönyv 1985. március 1. napján lépett hatályba. A Hatodik Kiegészítő Jegyzőkönyv elfogadásával megváltozott a halálbüntetéssel kapcsolatos európai álláspont; az önkényes emberölés megtűrt intézményéből tiltott büntetési eszközzé vált. A 2003. július 1. napján hatályba lépett Tizenharmadik Kiegészítő Jegyzőkönyv kimondja a halálbüntetés minden körülmények között, beleértve háború vagy háború közvetlen veszélye idején való eltörlésének kötelezettségét.

Mi az Európa Tanács álláspontja az Amerikai Egyesült Államokban végrehajtott kivégzésekkel kapcsolatban?

Az Európa Tanács kemény kritikával illeti az Amerikai Egyesült Államokat a halálbüntetést továbbra is alkalmazó gyakorlata okán. A Parlamenti Közgyűlés felhívta az Egyesült Államok kormányát, hogy vezessen be a halálbüntetésre vonatkozó moratóriumot. Az Európa Tanács Főtitkára emellett rendszeresen kéri egyedi ügyekben a halálbüntetés végrehajtásának felfüggesztését. A halálbüntetésnek az Egyesült Államokban történő alkalmazási módja is viták tárgyát képezi, különös tekintettel a halálos ítéletek kiszabásának diszkriminatív jellegére. Példának okáért az Egyesült Államokban halálsoron várakozók több mint fele színes bőrű elítélt. A megfelelő jogi védelmet megfizetni képtelen és szegény néprétegekhez tartozó terheltekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés szintén gyakran fordul elő ezen a téren.

Vannak-e arra mutató jelek, hogy Japán a jövőben eltörli a halálbüntetést?

Mind a mai napig hajtanak végre kivégzéseket Japánban, 2006-ban 96 elítélt várakozott halálsoron. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 2001-ben arra kérte Japánt, hogy történelmében először vezessen be a halálbüntetésre vonatkozó moratóriumot, végül pedig törölje is el a halálbüntetés

EURÓPA TANÁCS

intézményét. A japán kormány 2005 és 2006 között ugyan a kivégzésekre vonatkozó moratóriumot hirdetett, de 2006-ban ismét visszatért a halálbüntetések végrehajtásának gyakorlatához. A kormány azzal indokolta döntését, hogy a japán közvélemény a halálbüntetés fenntartását szorgalmazta, egy 2005-ben elvégzett közvélemény-kutatás adatai szerint a lakosság 80 százaléka támogatta az említett büntetési eszköz alkalmazását.

Miként járult hozzá az Európa Tanács a halálbüntetés eltörléséhez Európában?

Egy ország kivételével az Európa Tanács valamennyi tagállama ratifikálta a Hatodik Kiegészítő Jegyzőkönyvet, Oroszország pedig fennmaradó államként 1996-ban moratóriumot hirdetett a kivégzésekre, valamint kötelezettséget vállalt a jegyzőkönyv ratifikálására. Fehéroroszország az Európa Tanács szervezetén kívül álló államként az egyetlen ország Európában, amelyben a mai napig alkalmaznak halálbüntetést. Az Európa Tanács 45 tagállama, azaz Oroszország és Azerbajdzsán kivételével valamennyi tagállam aláírta a Tizenharmadik Kiegészítő Jegyzőkönyvet. Hat állam – Örményország, Franciaország, Olaszország, Lengyelország, Lettország és Spanyolország – aláírta ugyan, de még nem ratifikálta az említett jegyzőkönyvet. Az Európa Tanács ennél fogva fontos szerepet játszott abban, hogy Európa *de facto* halálbüntetés-mentes övezetté váljon.

Kapcsolatok

Estelle Steiner, sajtóreferens

Telefonszám: 0033 (0)3 88 41 33 35

Mobiltelefonszám: 0033 (0)6 08 46 01 57

Elektronikus levélcím: estelle.steiner@coe.int

Jaime Rodríguez, sajtóreferens

Telefonszám: 0033 (0)3 90 21 47 04

Mobiltelefonszám: 0033 (0)6 89 99 50 42

Elektronikus levélcím: jaime.rodriguez@coe.int

www.coe.int